

ליקוטי מוהר"ן בפרשה – 287

פרשת בראשית השפ"ז / מאת הרה"ג אליהו עטייה שליט"א

לקבלת השיעור במייל:
6537488@gmail.com

לקוטי מוהר"ן לוי, הברדיטשוב

ר' לוי יצחק מברדיטשוב - סגורם של ישראל / הקשר של ר' לוי יצחק עם רבינו הקדוש / ר' לוי יצחק היה בחינת תפילין / ר' לוי יצחק קידש את עצמו להיות כפרה על ישראל / כיצד דחה ר' לוי יצחק את מלאך המות / סוד שתי התורות - "בראשית" / "מפי עליון לא תצא הקרע וְהַטּוֹב" / נגע - ענג / הכח העצום של הצדיקים להחזיר אור מצויר לאור פשוט / פרשת בראשית - ושייכותה לראש השנה / התקיעה - היא האור הפשוט / תשרי - פשוט מצויר ושוב פשוט / הציור שהופך את השברים תרועה מרע לטוב / כח התפילה במשך כל השנה / כמאן מצלין האידנא אקצירי ואמרעני? / אותיות תיים - לתיים / לצדיק דוקא יש את הכח לצייר את האור לטובה / כיצד הצדיק ממתק מעל האדם את הדיון / לא לבוא לצדיק בידים וריבנות / מעלת בעל תוקע צדיק / קול ודיבור - ניגון ושיור / סדד ברכות עם התקיעות - קול ודיבור / מלכויות זכרונות שופרות / מתקיעה אחת של פשוט הכתוב נעשו מאה קולות / הדרשות בגמ' / כיצד מגיעים למאה קולות / "אשר יודעי תרועה" / ראש השנה שחל בשבת / ההתקשרות לצדיק בשביל ציור האור / זכר - אור פשוט, נקבה - אור מצויר / זכר - ישי', נקבה - ישי' משי' / פתח וצירי ומעלה הקמץ / ההיילוד' היסודות / הרמז בשם הו"ה ובקוצו של ו"ו / הטעם שקדם ל' יסודות, יסוד היסודות - ההיילוד' חסד ה' בבריאת ההיילוד' ואחר כך ממנו ד' יסודות / סוד הסביבון - הנג"ש / כל נשמה מקבלת את כל ההזדמנויות / מחזוריות הבריאה / תחיית המתים / המעשה ברב אחאי בר יאשיה / מדוע גם צדיקים צריכים לשוב להיות עפר לפני התחייה / "הילודים למות והמתים להחיות"

השיעור לרפואה שלימה של שרון בן נעמי נעמי 'אל נא רפא נא לוי ולעילוי נשמת אולגה (חולה) בת סימי ומאיר זכרונה לברכה

ר' לוי יצחק מברדיטשוב - סגורם של ישראל

א. אנחנו נמצאים בהילולא של רבי לוי יצחק מברדיטשוב, אוהב ישראל, המלמד סניגוריה על עם ישראל. והקדוש ברוך הוא תמיד רוצה שילמדו סניגוריה על עם ישראל, וכפי שכתוב במדרש (ילקוט ישעיה רמז ת"ו) שאפילו חס וחלילה כשעם ישראל לא בסדר, אם אדם מלמד עליהם דלטוריה, כלומר לשון הרע, הקדוש ברוך הוא כועס עליו: מי זה שמלמד דלטוריה ולשון הרע על בניי? משל לאבא שיש לו בן אהוב, שאינו מוכן לשמוע על בנו שום דבר רע, אלא רק דברים טובים. ורבי לוי יצחק מברדיטשוב, הייחוד שלו - תמיד ללמד זכות על עם ישראל.

הקשר של ר' לוי יצחק עם רבינו הקדוש

ב. יש קשר עמוק בין רבינו הקדוש לבין רבי לוי יצחק מברדיטשוב, והאהבה ביניהם הייתה גדולה מאוד. עד שרבי לוי יצחק, כשהיה לפעמים רואה אנשים טובים במיוחד, היה שואל למי הם מקורבים, וכשהיו אומרים לו שהם מקורבים לרבינו הקדוש, היה אומר: אני מסתובב בעולם ורואה הרבה אנשים, ובכל מקום שאני מוצא טוב, אני רואה שכבר רבינו קדם אותי ומצא את הטוב הזה.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב תמיד היה מחפה על רבינו, שכן היה לו כוח גדול בעולם, ובאותו זמן שהייתה מחלוקת על רבינו הקדוש, תמיד עמד לימינו. וכן רבינו היה מכנה את ר' לוי יצחק "הפאר דקהילתנו" - כלומר הפאר של קהילת הצדיקים. שכן הצדיקים נקהלים יחד כקהילה, ורבינו קרא לו הפאר והראש של הקהילה. ועניין זה של 'פאר' הוא בחינה של תפילין, כפי שדרשו חז"ל (ברכות יא. סוכה כה): "פאר אלו תפילין", וזה היה עניינו של רבי לוי יצחק.

ר' לוי יצחק היה בחינת תפילין

ג. ומסופר שבזמן שרבי לוי יצחק יצא והסתובב בעולם כדי לאסוף כסף לפדיון שבויים, אמר רבינו: אם הצדיק הקדוש הזה חס וחלילה מתבזה בעולם, שהרי כשהולכים לאסוף כסף אין זה דבר נעים, ותמיד יש בזה ביונות, ומחמת העצר של הצדיק ר' לוי יצחק בחינת

תפילין, שלח רבינו לבדוק את התפילין שלו. מכאן נלמד על גודל האהבה ביניהם. וע' בחיי מוהר"ן (אות של"ג), כמה היה מפליג ר' לוי יצחק מברדיטשוב בגדולתו של רבינו, ובגודל תלמידי רבינו.

ר' לוי יצחק קידש את עצמו להיות כפרה על ישראל

ד. ואהבה זו הייתה כה גדולה עד שרבי לוי יצחק במסירות נפש מופלאה בפטירתו מסר את נפשו עבור רבינו הקדוש. והמעשה היה כך (הובא בשיש"ק החדש ח"ג תתס"ב): רבי לוי יצחק מברדיטשוב נפטר ביום כ"ה תשרי שנת תק"ע. באותה שנה הייתה שאלה בשמיים איזה צדיק מסכים לעלות לכפרה על עם ישראל, שהרי כשיש חלילה קטרוג גדול של עוונות, יש צדיקים שמוכנים למסור את נפשם כפשוטו לכפרה. ורבינו הסכים בשנת תק"ע למסור את עצמו על קידוש ה' לכפרה על עם ישראל. אמנם אומר רבינו: כשהגיע הרגע האחרון התחרטתי ואמרתי שאיני מסכים. שאלו בשמיים מי יסכים במקומו, שכן אם אין מחליף - לא ניתן להתחרט. ורבי לוי יצחק מברדיטשוב אמר שהוא כבר מבוגר ומוכן לקחת זאת על עצמו. ורבינו אמר שאף על פי כן הוא מתיירא על להבאה, ואכן שנה לאחר מכן, בשנת תקע"א, רבינו בעצמו נפטר לאחר ראש השנה, בח"י בתשרי.

כיצד דחה ר' לוי יצחק את מלאך המות

ה. הגיע מלאך המוות לקחת את נשמתו של רבי לוי יצחק מיד לאחר ראש השנה. ורבי לוי יצחק היה שואג שאגות של פחד, וגער במלאך המוות: השתגעת? עכשיו! הרי מתקרב חג סוכות והמצווה שלי היא ארבעת המינים, ובפרט האתרוג! ואתה בא להרוג אותי. ומול צדיק קדוש כזה כמו ר' לוי יצחק, אפילו מלאך המוות לא יכול לעשות דבר, ואמר שישב לאחר סוכות. כשהגיע אסרו חג, שבארץ ישראל הוא ביום כ"ג תשרי, אך בחוץ לארץ בשל יום טוב שני של גלויות שמחת תורה יוצא ביום כ"ג תשרי ואסרו חג הוא ביום כ"ד תשרי - ואז בא מלאך המות, דחה אותו רבי לוי יצחק שוב ואמר לו: אסרו חג הוא גם כן חלק מהחג. ולכן חזר המלאך ביום למחרת, ביום כ"ה בתשרי, ואז נסתלק רבי לוי יצחק מברדיטשוב.

סוד שתי התורות - "בראשית"

ו. היום בעז"ה נלמד תורה המשותפת לרבי לוי יצחק מברדיטשוב ולרבינו הקדוש, ונראה כיצד הצדיקים משלימים זה את זה. רבי לוי יצחק בספרו הקדוש 'קדושת לוי' בפרשתנו מביא את הנדרש על המילה בראשית בתיקוני זוהר (תיקון כ"ח דף עב): "בראשית - ב' ראשית". והביאור בשתי 'ראשית' אלו - שזה מרמז על תורה שבכתב ותורה שבעל פה. התורה שבכתב נכתבה בקיצור וברמזים, ואילו התורה שבעל פה דורשת ומפרשת אותה. ויש כוח עצום לחכמים לפרש את התורה כפי הבנתם, ופירושם הוא הקובע.

וכפי שמפורסם בגמרא (בבא מציעא נט:) בעניין תנור של עכנאי, שאפילו שהקדוש ברוך הוא וכל מתיבתא דרקיעא כביכול הסכימו עם רבי אליעזר שהתנו טהור טהור, רבי יהושע וחכמים פירשו על פי הבנתם בתורה שהתנור טמא, ופירושם הכריע. כלומר, יש תורה הנקראת 'ראשית', כמו שכתוב (תהלים קיא, י) "ראשית חכמה יראת ה'" - וחכמה היא התורה, וכן עם ישראל נקראים בשם זה ככתוב (ירמיהו ב, ג) "קדש ישראל לה' ראשית תבואתה". ויש כח ביד חכמי

ואף שזה בחינת ש'לא כסדר' מסוף החודש לתחילת החודש, אלא שחודש תשרי עצמו ופרשת בראשית הם עניין אחד. כי עניינו של חודש תשרי הוא אותיות תשרי"ק – כי אותיות י' ואות ק' מתחלפים בא-ב של אי"ק בכ"ר (כמו שהארכנו בהסבר ענין זה כמה פעמים), וממילא תשרי מרמז על אותיות תשרי"ק שהם האותיות מהסוף להתחלה, והשבת האחרונה של חודש תשרי – שהיא שבת בראשית – שבת מברכין של חודש חשוון, מלמדת על ראש השנה. וכמובן המאפיין העיקרי של ראש השנה הוא 'תקיעת שופר'. ונסביר עתה אחד מהסודות הרבים שיש בתקיעת שופר.

התקיעה - היא האור הפשוט

יא. על תקיעת שופר נאמר בגמרא (ראש השנה לג): שצריך להיות בסדר "פשוטה לפניה פשוטה לאחריה" – התקיעה הפשוטה, היא קול הפשוט של התקיעה, ואילו על ראש השנה נאמר (במדבר כט, א) "יום תרועה יהיה לכם", לא נזכר בפירוש אלא 'תרועה', ותרועה זו בין אם היא שברים ובין אם תרועה, היא כבר קול מצויר ומנגינה, לעומת התקיעה שהיא אור פשוט. רבי לוי יצחק מברדיטשוב מחדש שתקיעת שופר בראש השנה קובעת את כל השנה, מפני שהתקיעות מוציאות את ה"אור הפשוט" שבו מונח השפע של כל השנה כולה. (ועל אף שאנו אחרי החגים, הרי חסידי ברסלב חיים את ראש השנה כל השנה, וראוי לדבר בזה).

תשרי"ת - פשוט מצויר ושוב פשוט

יב. ואם כן – שהתקיעה היא אור הפשוט, די היה לכאורה בתקיעה פשוטה אחת, אלא שמופיעים קולות השברים והתרועה שהם מצביעים על דינים. וכמו שלפי הקבלה הם מרמזים על השמאל של הספירות: בינה גבורה הוד, שברים – קול של שבר, תרועה – ייבבות ובכייה. והרמז בכך הוא שהאור הפשוט לפעמים מצטייר לשברים ותרועה בעקבות הדין של ראש השנה. אך מיד לאחר מכן אנו תוקעים תקיעה – "פשוטה לאחריה", שמשמעותה להחזיר את השברים והתרועה חזרה לאור פשוט, כדי שנוכל לצייר אותו מחדש.

הציור שהופך את השברים תרועה מרע לטוב

יג. וכיצד נעשה הציור השני? יש לדעת שבין למילה שברים ובין למילה תרועה יש פירוש נוסף מלבד שבר ויבבות וכפסוק (תהלים ב, ט) "תִּרְעַם בְּשִׁבְטֵי בָרָז", כי שברים הוא גם לשון 'שבר' ומזון, וכמו שכתוב (בראשית מב, א) "וַיֵּאָרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם" – ו'שבר' הוא לשון מזון, וכן תרועה הוא ג'כ לשון רעיה ושפע, וכן סוד הפסוק (תהלים עח, עא) "לְרַעוֹת בְּיַעֲקֹב עֲמֹ" – שזהו שפע טוב של בני חיי ומוזני ברוחניות ובגשמיות.

כח התפילה במשך כל השנה

יד. נמצא שיש בתקיעות כמה אפשרויות, יש אפשרות שיוצא בתקיעה הראשונה אור פשוט, ואחר כך יש שברים תרועה, לשון שבר ומזון, והכל לטובה – זהו כשזוכים ונכתבים ונחתמים לאלתר לחיים טובים מיד בראש השנה. אבל יש פעמים שבתקיעה הראשונה אכן יצא אור פשוט, אבל בשברים תרועה הוא הצטייר לרעה, לשברון ובכיות, ומיד עשינו תקיעה אחרונה, להחזיר את האור המצויר לרעה, להיות שוב אור פשוט. רק שהשאלה מתי יצייר

ישראל הנקראים 'ראשית' לפרש את התורה שנקראת 'ראשית', ואם כן גם תורה שבעל פה נקראת ג'כ 'ראשית', ומאחר שהתורה נקראת ראשית ויש שתי תורות, הרי אלו "בְּרֵאשִׁית – ב' ראשית".

"מפי עליון לא תצא הרעות והטוב"

ז. ונבאר את סוד ב' ראשית, הנהגת הקדוש ברוך הוא בעולמו היא הנהגה מופלאה שנותנת לנו פתח לפעול בה. וכפי שמביא רבינו בליקוטי מוהר"ן (חלק א, תורה לו אות 1) על הפסוק (איכה ג, לח) "מִפִּי עֲלִיזָן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת וְהַטּוֹב", ולכאורה קשה איך יתכן שמפי עליון לא תצא, הרי ה' הוא הקובע כל מה שקורה בעולם ומבאר שם רבינו, וז"ל: "וזהו כלל גדול כי מפי עליון לא תצא כי אם אור פשוט", עכ"ל. ומשמעות הדבר, שהקדוש ברוך מוציא שפע של "אור פשוט" בעולם, שהוא אור שעדיין אינו מצויר לטוב או לרע, כפי שעץ פשוט הוא חומר גלם שעוד לא עשו בו צורה ופעולה, כך האור הפשוט שיוצא הוא עדיין לא מצויר מה יהיה ממנו.

נגע - ענג

ח. וכבר הבאנו מדברי הבעל שם טוב הקדוש שהכוונה ב'אור פשוט', לאותיות שיוצאות מהשמים, והקדוש ברוך הוא נותן לבני האדם את הכוח לצרפן. כפי שמובא בספר יצירה (פרק ב, משנה ד) "אֵין בְּטוֹבָה לְמַעַלָּה מֵעֲנָג וְאֵין בְּרָעָה לְמַטָּה מִנֶּגַע" – שאלו אותן אותיות בדיוק – ע', נ', ג'. אם האדם טוב, הוא מצטייר אותן ל"עונג" הכולל את כל הטובות, ואם חלילה אינו טוב, הן מצטיירות ל"נגע" – הכולל את כל המחלות. וההידוש העצום של הבעל שם טוב הוא שגם אם חלילה השפע הצטייר לרע – ויש לאדם מחלות וייסורים שצריך לרפאותם, ניתן להפוך את ה'נגע' בחזרה ל'ענג' ע"י שמחזירים אותו שוב ללמעלה להיות 'אור פשוט', שכן אין הדין נמתק אלא בשורשו, ואפשר להחזיר את האותיות חזרה למעלה ולציירן מחדש.

הכח העצום של הצדיקים להחזיר אור מצויר לאור פשוט

ט. אך כוח זה שמור לצדיקים גדולים שמסוגלים להחזיר את הדין למקורו, בבחינת מה שאמרו חז"ל (תענית כה.) "מִשְׁמֵיָא מִיָּהָב יִהְיֶה מִשְׁקָל לֹא שֶׁקָלִיל", משמים מורידים את האור הפשוט – שזה בחינת שמהשמים נותנים, אבל לא לוקחים חזרה את האור אחרי שהוא מצויר. ולכן הדבר הזה קשה מאוד – לומר לקדוש ברוך הוא שאינם מרוצים מהתוצאה שיוצאה מ'אור הפשוט', ושנאנחנו ומבקשים להחזיר זאת לאור פשוט. רק שכח זה שמור לצדיקים, כמו ר' חנינא בן דוסא שהיה לו את הכח להחזיר לשמים מה שנתנו כאן בארץ, וכן לשאר הצדיקים הגדולים, שיש להם את הכח להחזיר חזרה את האור המצויר מהארץ לשמים, ולצייר אותו שוב מחדש, אשריהם.

פרשת בראשית - ושיבותה לראש השנה

י. והנה הקדמה זו שייכת להבנה של סוד תקיעת שופר. כי אף שאנחנו קוראים את פרשת בראשית רק לאחר ראש השנה, מכל מקום הפרשה בעצמה מתחילה ומספרת מה שהיה לפני ראש השנה הראשון, שכן פרק הראשון בחומש שמדבר על 'מעשה בראשית' – בריאת העולם, הוא מדבר מיום כ"ה באלול ועד ראש השנה, ויום הששי של הבריאה הוא יום ראש השנה. ואכן עתה כשקוראים פרשת בראשית, צריך ללמוד כמה דברים השייכים לראש השנה.

האדם שהצטייר לרעה – אל מוחו הקדוש ומחזירו שם שוב להיות 'אור פשוט', ומוציא מפיו אותיות קדושות בדר הפוך מהציור הרע, כמו שנתנו את הדוגמא מקודם, אם הצטייר לאדם האותיות ג' נ' ע' שבאו כאור פשוט לנגע שזה כולל את כל המחלות, כשאתה בא אל הצדיק, יש לו את הכח לקחת ממך את האור המצויר לרעה, ולעלות אותו אל מוחו הקדוש, ושם הוא הופך אותו בשורשו שוב להיות אור פשוט, וכשהוא נותן לך ברכה, הוא מוציא את האותיות בסדר הנכון של ענג, ועי"ז חלה הברכה והרפואה.

לא לבוא לצדיק בידים ריקניות

יט. ובוזה נביא עוד עומק בדברי רבינו ב'ספר המידות', שכתב (בהמתקת דין ח"ב אות י') וז"ל: לְפִיּוֹס מִיֵּדֶת הַדִּין – אֵינוֹ בְּיָדִים רִיקָנוֹת. ועוד כתב (עצבות ח"א אות יא) מִי שֵׁיִשׁ לוֹ עֲצָבוֹת – יִתֵּן מִתְּנֶה לְצַדִּיק תָּדִיר. ויבוא השלישית (בצדיק ח"א אות כ'), וז"ל: וּבִכְּזֶן אֵין לְבֹא לְהַבִּית בְּיָדִים רִיקָנוֹת – היינו שלא לבוא לבית הצדיק בידים ריקניות. ומבואר בפנימיות כל מידות אלו שלא יבוא אדם לקבל ברכה מצדיק בידים ריקות. שכן כשהאדם מביא משהו גשמי לצדיק, הוא מוסר יחד עם זה את האור שלו לצדיק, ובמקרה שלנו מדובר אפילו על אור שהצטייר חס ושלום שלא לטובה, וכעת אחרי שהצדיק מקבל את המתנה מהאדם יחד עם האור הנ"ל, אז הצדיק יכול לגזור ולצייר את האור לאותיות טובות.

מעלת בעל תוקע צדיק

כ. זה גם הקשר בין עניין הצדיק לבין תקיעת שופר, שעל ידי ששומעים תקיעת שופר מצדיק ירא וחרד, כמו שמסביר רבינו בליקוטי מוהר"ן (תורה ה), לא יראים מרעמים – רעמים זה כל הפחדים וכל הדברים הלא טובים של כל השנה. כי הצדיק בעצמו כשהוא תוקע בשופר בכח הצדקות שלו מצייר את האור פשוט בשברים לבחינת שבר ומזון, ובתרועה ג"כ "תְּרַעַם" – לשון מזון ושפע. ולכן כל כך חשוב שהבעל תוקע יהיה צדיק.

קול ודיבור - ניגון ושיר

כא. ואומר ר' לוי יצחק מברדיטשוב: "וְהִנֵּה כָּל מָה שֵׁיִשׁ בְּרוּחָנוֹת יֵשׁ כְּמוֹתוֹ בְּגִשְׁמִיּוֹת, וְהִנֵּה בְּגִשְׁמִיּוֹת יֵשׁ קוֹל וְדְבוּר... הקול הוא בְּלֹאֵל וכו'. יש קול, הרבה פעמים אני מסביר את זה על העניין של שירה וניגון. מה ההבדל בין ניגון לבין שיר? בשיר זה מנגינה שכבר מצויירת, כי המילים של השיר קבעו את האור של המנגינה מה יהיה כלול בו ומה לא, כלומר זה כבר מצויר. לעומת זאת קול המנגינה, או ניגון, אתה יכול לנגן אותו על אלף סוגי שירים, ממקאם אחד אתה יכול לנגן בלי סוף שירים. כי קול המנגינה, הוא 'אור פשוט' שהכל יכול להיות כלול בו, לעומת זאת 'דיבור השיר' – הוא אור מצויר. ובדוגמא זאת מובן היטב הקול והדיבור שאומר כאן ר' לוי יצחק, אף שאפשר להסביר את זה גם בקול סתם ובמילים, שהמילים מציירות את הקול בדיבורים.

טדו ברכות עם התקיעות - קול ודיבור

כב. נמצא שהקול שיוצא מהגרון הוא בחינה של כללות, לעומת זאת הדיבור הוא כבר בחינה של ציור ופרטות. קול השופר הוא בחינה של קול, ואחר כך הדיבור של התפילה, שאנחנו צריכים

שוב האור הפשוט שחזר בתקיעה האחרונה מחדש לטובה? והתשובה שזה נעשה על ידי דיבורי התפילה במשך השנה.

כמאן מצליח האידנא אקצירי ואמריעי?

טו. ובוזה נבין בפנימיות את מה שהקשו בגמרא (ראש השנה טז.) על מה אנו מתפללים כל השנה כולה "אֶקְצִירִי וּמְרִיעִי" – היינו על החולים, הרי הכל כבר נגזר בראש השנה? כלומר שאם אנחנו רואים שהאדם הזה חולה, סימן שהאור הפשוט הצטייר אצלו בשברים תרועה לרעה. אז איך אנחנו יכולים לשנות זאת? והיישוב הוא, שכיון שמיד עשינו תקיעה אחרונה – להחזיר את האור המצויר לרעה, להיות שוב אור פשוט, וא"כ מה שעכשיו האדם נעשה חולה, זה משום שעכשיו הצטייר שוב האור הפשוט לרעה, ואנו בתפילתנו שוב מחזירים את האותיות לקדוש ברוך הוא ומורידים אותן חזרה כדי לצייר את השפע לטוב.

אותיות חיים - לחיים

טז. וכך כותב רבי לוי יצחק ב'קדושת לוי', וז"ל: "וְאֵנִי בְּתַפְלָתִי עוֹשִׂים צְמָצוּם בְּשִׁפְעַ עִם אוֹתִיּוֹת חַיִּים – לְחַיִּים, וְזֶה עִם אוֹתִיּוֹת חֲכָמָה – לְחֲכָמָה, וְאוֹתִיּוֹת עֶשֶׂר – לְעֶשֶׂר, וְכֵן לְכָל הַטּוֹבוֹת כֹּל אֶחָד בְּרָצוֹנוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְצַיֵּר אוֹתוֹ" עכ"ל. ונבאר את דבריו: "וְאֵנִי בְּתַפְלָתִי עוֹשִׂים צְמָצוּם בְּשִׁפְעַ", המילה צמצום בשפע הכוונה לציור שבתפילה מציירים את השפע שהוא אור פשוט איך שאנחנו רוצים, "עִם אוֹתִיּוֹת חַיִּים – לְחַיִּים, עִם אוֹתִיּוֹת חֲכָמָה – לְחֲכָמָה", והכוונה אם אנחנו חושבים בתפילה על אותיות 'חיים' – מצטייר השפע באותיות חיים – לחיים, ואם חושבים עם אותיות חכמה 'חיים' – מצטייר השפע באותיות חכמה – לחכמה, "וְאוֹתִיּוֹת עֶשֶׂר – לְעֶשֶׂר", אלו השלוש דוגמאות שרבי לוי יצחק נותן, ומוסיף "וְכֵן לְכָל הַטּוֹבוֹת, כֹּל אֶחָד בְּרָצוֹנוֹ שֶׁיִּכּוֹל לְצַיֵּר אוֹתוֹ", ע"כ.

לצדיק דוקא יש את הכח לצייר את האור לטובה

יז. רבי לוי יצחק לא מוסיף איזה תנאי בדבר, אבל רבינו משלים זאת ומוסיף תנאי (בליקוטי מוהר"ן שם), וז"ל: "אִךְ לְפִי בְּחִינַת כְּלִי הַמְּקַבֵּל אֶת הָאֹר – כִּי נְצִיטֵר הָאֹר בְּתוֹכוֹ, אִם הַכְּלִי הוּא בְּשִׁלְמוֹת, אִזִּי הוּא מְקַבֵּל בְּבְחִינַת מְאֻרֹת מְלֵא" וכו', עכ"ל. והביאור בזה, כי על מנת להוציא דיבורים זכים כתוב (משלי ב, ו) "מִפִּי דָעַת וּתְבוּנָה", כלומר הכוח של המוח והלב – יוצא בדיבור. ואם המוח והלב אינם נקיים עקב פגם הברית, אין בכוח הדיבור לייצר דיבור טוב, וכמו שמבואר היטב בליקוטי מוהר"ן (תורה כ"ט אות א'). ומביא רבינו את מאמר הזוהר הקדוש (זוהר ח"ג רנה): "סְלוּקָא דִּיסוּדָא עַד אֲבָא וְאֲמָא" – היינו שעלילית היסוד תלויה במוחין שהם חכמה ובינה. ואם היסוד נקי, הדיבור טוב ויש לו כח של בחינת (תענית כג.) "צַדִּיק גֹּזֵר וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַיֵּם" – אבל זה כח שיש רק לצדיק. ומיהו צדיק? מביא הזוהר (זוהר ח"א נט): "מָאן דְּנָטִיר בְּרִית". נמצא שרבינו מוסיף, שלא לכל אחד יש את הכח העצום הזה לצייר את האור בתפילתו, אלא דוקא לצדיק שהוא שומר ברית, הוא זה שיש לו את הכח הזה.

כיצד הצדיק ממנה מעל האדם את הדין

יח. ולכן העצה לאדם שאין כוח בתפילתו לצייר את האור לטובה, ללכת אל הצדיק האמת שומר הברית, והצדיק מכניס את האור של

למשוך ולהרבות את השפע באמצעות ציור האור הסתום של התורה שבכתב, ולעשות מאחד עוד מאה – היינו מאה ואחד קולות, כדי לזכות אותנו בשפע על שפע בראש השנה.

"אשרי העם יודעי תרועה"

כז. ועל כן נאמר (תהלים פט, טז) "אֲשֶׁרִי הָעָם יוֹדְעֵי תְרוּעָה", וכבר שאלו במדרש (ויקרא רבה כט, ד), וז"ל: וכי אין אומות העולם יודעים להריע? כמה קרנות יש להן, כמה בוקינס יש להם? כמה סלפירגסי יש להם? (כל אלו כלי תקיעה). ואמרת אשרי העם יודעי תרועה?! (שרק ישראל יודעים להריע). אלא שהן (ישראל) מכידין לפתות את בוראן בתרועה – והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים, אימתי? בחדש השביעי, עכ"ל. ישראל יודעים להפוך את מידת הדין שיש אותה בשופר בעצמו וכמו שכתוב (עמס ג, ו) "אִם יִתְקַע שׁוֹפֵר בְּעִיר וְעַם לֹא יִחְרְדוּ" – השופר בעצמו הוא דין וחרדה. אבל ישראל יודעים להפוך אותו למידת הרחמים. וכפי שביארנו שהתרועה בעצמה יכולה להיות שברון ובכי, וישראל יודעים להפוך את זה לאור פשוט, או אור מצויר לטובה ולברכה.

ראש השנה שחל בשבת

כת. נחזור לדברי רבי לוי יצחק מברדיטשוב: "וְהָיָה בֵּן בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה, קוֹל שׁוֹפֵר הוּא הַשֶּׁפַע מִהַבּוֹרָא בְּרוּךְ הוּא". כלומר, השפע הפשוט של הקדוש ברוך הוא יורד לעולם באמצעות קול השופר. ומה שאנו אומרים בתפילה פסוקי מלכויות, זכרונות ושופרות, הוא הצמצום שאנו מצמצמים ומציירים את האותיות והשפע, כל אחד כפי רצונו. וכפי שביארנו בחודש אלול, גם השנה וגם בשנה הבאה שבהן ראש השנה חל בשבת, השבת עצמה היא בחינת (ויקרא כג, כד) "זִכְרוֹן תְּרוּעָה". המשמעות היא שהקדוש ברוך הוא בעצמו תוקע בשופר בשבילנו וכך מזכיר לעצמו כביכול את התרועה של ישראל, והקב"ה משפיע את השפע בקול זה.

ההתקשחות לצדיק בשביל ציור האור

כט. ורבי לוי יצחק, כסניגורן של ישראל, מלמד, שכולם קדושים וצדיקים, וכל אחד מישראל יכול לצמצם ולצייר את השפע כפי רצונו הטוב. אולם, למעשה אנו יודעים מדברי רבינו הקדוש שלא כל אדם זוכה למוחין זכים כדי לעשות זאת בעצמו. ועל כן העצה היא להתקשר לצדיק האמת, לשמוע לעצותיו ולחזור בתשובה, ואז יוכל הצדיק לצייר את השפע בעבור האדם.

זכר - אור פשוט, נקבה - אור מצויר

ל. והנה ענין של אור פשוט וציור האור – סדר זה – מתקיים גם כן בכל זיווג של איש ואישה. כי האיש הזכר הוא בחינת תורה שבכתב. לעומתו הנקבה, האישה, היא בחינת תורה שבעל פה, כמאמר הזוהר (תיקוני זוהר, הקדמה יז) "מְלָכוֹת פֶּה תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה קְרִינָן לָהּ". טיפת הזכר מכילה את כל הולד בכוח, אך היא אינה מצוירת כלל – והיא כמו אור פשוט שמכיל את הכל, אבל אינו מצויר. הטיפה היא בדומה לתאי גזע שיכולים להתפתח ולהתהפך לכל איבר בגוף – מהמדרגה הגבוהה ביותר של המוח ועד לציפורן הקטנה שברגל – הכל מצוי בטיפה בפוטנציאל.

לתקוע בשופר על 'סדר ברכות' (ר"ה דף לב.) – מלכויות, זכרונות, שופרות. ועל זה אומר רבי לוי יצחק מברדיטשוב, שהעניין של הברכות מלכויות, זכרונות ושופרות תוך כדי תקיעת שופר, אלו הדיבורים שמציירים את הקולות של השופר, לצייר אותו, לטובה ולברכה.

מלכויות זכרונות שופרות

כג. ונבאר קצת: מלכויות – שאנחנו מקבלים את מלכותו של הקדוש ברוך הוא. זכרונות? שאנחנו מזכירים את עצמנו לטובה לפני ה'. ושופרות זה השופר בעצמו, הפסוקים של השופר. האמירה של מלכויות זכרונות ושופרות עם קולות השופר, נותנת לנו את הכוח אחר כך לצייר את הקולות של השופר שהוא בחינת קול, לצייר אותם כנ"ל בתפילות שבכל השנה, וכמו שביארנו מקודם.

מתקיעה אחת של פשט הכתוב נעשו מאה קולות

כד. ועתה נבאר כיצד תורה שבעל פה מציירת את התורה שבכתב, בדוגמא הזו בעצמה של 'תקיעת שופר'. כי הנה לפי פשט הכתוב בתורה נאמר רק "יום תְּרוּעָה" – היינו רק קול אחד (ע' ר"ה דף לד.). ושאר עוד שני קולות, הם כתובים ביוכל ששם נאמר (ויקרא כה, ט) "וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה... תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר" ועל ידי גזירה שווה של יובל וראש השנה הגענו לשלוש תקיעות. שוב, פשט הפסוק האמור בראש השנה הוא מדבר רק על קול אחד, זה מתורה שבכתב. ובאה התורה שבעל פה והרחיבה את זה עד מאה קולות.

הדרשות בגמ'

כה. וליופי הדרשות של הגמ' נזכיר אותם איך מקול אחד נעשו מאה קולות. קודם כל למדה הגמ' להשוות את כל התקיעות שבחודש תשרי – דהיינו בין התקיעות שבראש השנה ובין בכיפור של יובל, להשוות אותם זה לזה, וא"כ נמצא שיש שלוש תקיעות בראש השנה ושלוש ביובל, ושוב דרשה הגמ' את לשון הפסוק "וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפֵר תְּרוּעָה... תַּעֲבִירוּ שׁוֹפֵר" – שיש להעביר תקיעה לפני השופר, ולהעביר תקיעה אחר השופר, כלומר כל תרועה צריך להיות תקיעה לפני ותקיעה לאחריה. נמצא שמהשלוש תרועות נעשו תשע קולות – עם תקיעה לפני ואחרי כל תרועה, וזה שכתוב (ראש השנה לד:) "שָׁמַע תִּשְׁמַע תִּקְעוּת בְּתִשְׁעַ שְׁעוֹת בַּיּוֹם יָצָא".

כיצד מגיעים למאה קולות

כו. אבל התורה שבעל פה ממשיכה ומרחיבה זאת למאה קולות! מפני הספק כיצד תרועה נשמעת (ר"ה לד.), האם היא קול של שברים או קול של תרועה או שניהם יחד, ולכן כדי לעשות את הבבא הראשונה של שלוש קולות, צריך לתקוע עשר קולות של תשרי"ת תשרי"ת, כדי לצאת ידי כל הספקות. וכיון שיש שלוש פעמים שלוש (שזה התשע תקיעות הנ"ל), צריך לתקוע לכל אחד מהם תשרי"ת תשרי"ת, והרי שלושים קולות, ואלו השלושים קולות שתוקעים מיושב. ועוד בלחש על סדר ברכות – עוד שלושים קולות כאלו, ועוד בחזרת הש"ץ על סדר ברכות – עוד שלושים קולות כאלו, הרי תשעים קולות. ולקראת סיום התפילה בקדיש תתקבל תוקעים עוד עשר קולות והגענו למאה קולות. ובסוף ממש עושים תרועה גדולה – קול המאה ואחד. שוב, בזה רואים את כוחה של תורה שבעל פה

זכר - י"ש, נקבה י"ש מיש'

לא. וכוחה של הנקבה – בחינת תורה שבעל פה – הוא לצייר את הטיפה ולתת לה צורה. מסיבה זו נקרא הזכר י"ש, שכן הוא נותן את עצם ההוויה של היש הטיפה הראשונה, ואילו הנקבה נקראת י"ש מיש' כי היא יוצרת צורה של וולד באברים גידים ועצמות, מתוך היש של הטיפה זה י"ש מיש'.

פתח וציר ומעליהם הקמץ

לב. וזהו הטעם שניקוד הזכר הוא בפת"ח, ספירת החכמה שנקראת י"ש. וניקוד הנקבה הוא ציר"י, מלשון שמציירת את הוולד, ספירת הבינה שנקראת י"ש מיש'. ומעל שני אלו ניקוד קמץ – שבכתר, 'קמץ וסתים', המרמז לבחינת 'אין' – שממנו יצא כל הי"ש – י"ש מאין. כלומר, גם במוחו של האדם מצוי הכל, אך בהיותו שם זה בבחינת 'אין' נעלם שאין אפשרות לאתרו, לא תוכל לגלות איפה נמצאת הטיפה של הזכר במוח, כי היא שם רק בכח בבחינת 'אין'.

ההיול' ד' היסודות

לג. דימוי זה שאנחנו מדמים את יצירת הוולד לענין אור פשוט ואור מצויר, הוא גם הסדר שבבריאת העולם, וכפי שאומרה התיקוני הזוהר (תיקון ס"ד ק:), שהאדם הוא 'עולם קטן', וכסדר הזה התרחשה גם בריאת העולם. דהנה הרמב"ן בפירושו לתורה (בראשית א, א) מבאר כי הדבר הראשון שברא הקדוש ברוך הוא היה כוח שנקרא אצל היוונים 'היול', וממנו יצר וצייר את ארבעת היסודות.

הרמז בשם הוי"ה ובקוצו של יו"ד

לד. וביאור הדברים, קודם הבריאה היה קיים רק אור אינסוף ברוך הוא, שהוא אור פשוט בתכלית הפשיטות ללא כל ציור, וזוהי בחינת ה'אין' הנעלם, שהוא למעלה משם הוי"ה ונקרא 'אין שם'. לאחר מכן ברא הקדוש ברוך הוא י"ש מאין, והי"ש הראשון שנוצר הוא בחינת ההיולי המקביל לספירת החכמה, והוא המקביל לטיפת הזכר. ובשם הוי"ה, בחינה זו של ההיולי מקבילה ל'קוצו של יו"ד', שהוא כולל את הכל אך טרם צויר (ע' לקוטי מוהר"ן תנינא תורה ס"ו). ומהיולי השתלשלו ארבעת היסודות: אש, מים, רוח ועפר, המקבילים לאותיות י-ה-ו-ה. האות י' היא אש, האות ה' היא מים, האות ו' היא רוח והאות ה' האחרונה היא עפר.

הטעם שקדם לד' יסודות, יסוד היסודות - ההיולי

לה. ויש להעמיק מדוע עשה הקדוש ברוך הוא את שלב הביניים של הי"ש וההיולי (קוצו של יו"ד)? התשובה היא שהקדוש ברוך הוא נתן לנו ברחמינו את הכוח לשנות את גזירותיו, וע' בלקוטי מוהר"ן (תורה צ"ו) שענין זה הוא תכלית הבריאה. והיינו על ידי שאנו מעלים בחזרה את האותיות למדרגת ה'קוצו של יו"ד' – אל הי"ש הראשון, שם נוכל לשנותן ולציירן מחדש לטובה. שכן סדר הבריאה אינו שייך רק לעבר, אלא כמו שאנחנו אומרים בכל יום בברכות קריאת שמע "המחדש בטיבו בכל יום תמיד מעשה בראשית". אותו סדר של יציאה מאור אינסוף אל האור הפשוט – היולי, ועד לציור האותיות – ד' יסודות, קיים ופועל בכל תפילה ובכל שלב בחיינו.

חסד ה' בבריאת ההיולי ואחר כך ממנו ד' יסודות

לו. וכפי הנ"ל הביאור, שכל זה כדי שנוכל לשנות את הגזירות, דהיינו אחרי שהצטייר איזה דבר לא לטובה חס ושלום, שנוכל להחזיר אותו חזרה ל'אור הפשוט' כדי לצייר אותו מחדש, לכן לא ברא הקב"ה מיד ד' יסודות מצוירים, אלא בחסדו הגדול ברא קודם אור פשוט – היולי, ואחר כך מזה הוציא ד' יסודות של אור מצויר. והכל בשביל חסד, כדי שנוכל גם לעשות את ההיפך, להחזיר חזרה את היסודות חזרה להיולי, כדי לצייר את האור שהצטייר בעוונותינו לא טוב, לחזור להיות ציור לטובה.

סוד הסביבון - הנג"ש

לז. את היסוד העצום שאמרנו עכשיו שאפשר להחזיר את הד' יסודות חזרה להיולי, למדתי מדברי רבינו הקדוש בשיחות הר"ן (שיחה מ') על עניין קושיית הפילוסופים החוקרים מדוע העולם נברא כפי שהוא, ומדוע פלוני חכם ואלמוני טיפש, זה עשיר וזה עני. ושם אמר רבינו חידוש מפתיע ועצום: באמיתות כל הבריאה היא כסביבון, והבריאה כולה מעניקה לכל אדם את כל ההזדמנות להתנסות בכל מצב.

אותיות הסביבון המקוריות הן: ה-נ-ג-ש (גימטריא משי"ח), המרמזות לארבע המדרגות: 'היולי', 'נבדלים' (שם המלאכים), 'גלגלים' (כל גרמי השמיים), ו'שפלים' (שהוא העולם השפל). וכשם שהסביבון מסתובב, כך האדם עצמו עובר בגלגוליו בכל ארבעת השלבים הללו. פעם הוא נמצא כאן בעולם השפל, פעם בבחינת גלגלים שנכלל בגרמי השמיים כשנשמתו יורדת או חוזרת, ולעתים הוא נכלל אפילו במלאכים (נבדלים), ויש מצב בו הוא שב למדרגת ההיולי – לאור הפשוט שהוא טרם כל ציור.

כל נשמה מקבלת את כל ההזדמנויות

לח. כך ניתנים לאדם ההזדמנויות כולם במשך כמה גלגולים – לעיתים הוא נולד עשיר, לעיתים עני, לפעמים נולד חכם ולפעמים טיפש, והכל הוא אותה נשמה. וכל זה נעשה כדי שלא יוכל אדם להצטדק ולומר שאילו היה עשיר היה צדיק גמור, הקדוש ברוך הוא כבר יראה לו שבגלגול קודם אכן היה עשיר, ויוכיח לו כיצד נהג אז. כל זה עומקים פלאיים שגילה לנו רבינו הקדוש בשיחתו הקדושה, גדלותו של רבינו היא לראות את התמונה המלאה של הבריאה, ומגלה שלכל אדם ניתנים כל סוגי ההזדמנויות בכלליות ובפרטיות.

מחזוריות הבריאה

לט. עניין זה טמון בפסוק (בראשית א, א) "בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ", ובהסברו של הרמב"ן שהבריאה התחילה מההיולי, שממנו הכל יוצא ואילו הכל חוזר. כלל הוא בבריאה שאין חומר שנאבד מן העולם. הכל פועל במחזוריות קבועה – דרך שרשרת המזון או בתהליכים אחרים, החומר תמיד נמצא בעולם, אולי בצבירות שונות, פעם הוא מוצק ופעם מים, ופעם גז, אבל תמיד הוא נמצא, וכך גם כשהוא משתנה מדבר לדבר, מדומם לצומח, ומצומח לחי ומחי למדבר, הוא לא מתכלה, הוא רק משתנה. וכל זה כפי היסוד של רבינו הנ"ל, שהכל הוא 'סביבון', עולה ויורד, כי אחרי שמגיע החומר למדרגת חי, האדם מת, והוא

חזור לאדמה – חזור להיות דומם. וזה סיבוב קטן בעולם השפל, רבינו מגלה לנו, שיש סיבוב גדול של ה-נ-ג-ש – של ארבע המדרגות: 'היולי', 'נבדלים', 'גלגלים' ו'שפלים'.

תחיית המתים

מ. כשמבינים היטב, אפשר להבין גם את ענין 'תחיית המתים', כי שוב כי כמו שהעפר עלה להיות צומח, ומשם לחי ומשם נאכל לאדם המדבר, ושוב חזר להיות האדם במיתתו – אדמה בקבר, כך המחזור הזה יכול להתחיל שוב בתחיית המתים, ומהדומם יהיה חי. ודוגמא לזה רואים מעשים שבכל יום, כי כשם שגרעין חיטה הנזרע באדמה מוכרח להירקב לחלוטין ורק אז מתחיה מחדש וצומח, כך אדם חייב להירקב לגמרי בטרם יחזור לתחייה.

המעשה ברב אחאי בר יאשיה

מא. מובא בגמרא (שבת קנב:) מעשה ברב אחאי בר יאשיה שהיה קבור באדמה, וחופרי האדמה של רב נחמן חפרו ונתקלו בקברו. רב אחאי גער בהם, והם נבהלו ורצו מיד לרב נחמן. הגיע רב נחמן, בדק את הקבר וגילה שגופו של רב אחאי שלם וחי. ושאל אותו רב נחמן איך לא נהפך להיות אדמה, הרי כתוב (קהלת יב, ז) "וַיֵּשֶׁב הָעֶפֶר עַל הָאָרֶץ בְּשִׁקְיָהּ", ענה לו רב אחאי: כל מי שיש לו קנאה בלבו – עצמותיו מרקיבים, כל שאין לו קנאה בלבו – אין עצמותיו מרקיבים. מישש רב נחמן את רב אחאי, וראה שיש בו ממשות (כלומר לא רק שהוא נראה שלם, אלא כך הוא באמת. אמר לו רב נחמן שייצא מקברו ויבוא איתו לבית, ודרש את הפסוק (יחזקאל לו, יג) "וַיִּדְעָתֶם כִּי אֲנִי ה' בְּפִתְחֵי אֵת קְבֻרֹתֵיכֶם".

מדוע גם צדיקים צריכים לשוב להיות עפר לפני התחייה

מב. שאל אותו רב נחמן: הרי נאמר בפרשתנו (בראשית ג, יט) "עַד שׁוֹבֵךְ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי עֹפֶר אֶתָּה וְאֶל עֹפֶר תָּשׁוּב" – וזה שייך בכל הצאצאים של אדם הראשון, גם אלו שלא היה להם קנאה. וכמו שכתוב גם (תהלים קד, כט) "תֹּסֵף רוּחַם יִגְעֹעוּ וְאֶל-עֲפָרָם יִשׁוּבוּ". כלומר שהאדם מוכרח לשוב לעפר? והשיב רב אחאי שהדבר יקרה גם לצדיקים לשוב לעפר – שעה אחת קודם תחיית המתים, ע"כ. הרי לנו שאפילו צדיק עצום שגופו נותר שלם במשך אלפי שנים, מוכרח שנייה אחת לפני תחיית המתים להירקב ולשוב להיות עפר, וזאת משום שאי אפשר להתקדם לשלב החיים החדש – של תחיית המתים מבלי לעבור קודם דרך מדרגת ה'אין'.

"הילודים למות והמתים להחיות"

מג. וזהו סוד המשנה (אבות ד, כב) "הילודים למות והמתים להחיות" – המיתה היא למעשה תחילת החיים. כי בסדר מחזוריות זה ברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, כדי שדווקא מהמקום השפל ביותר יקפוץ האדם בחזרה לאות ה' – ההיולי העליון.

וכך הוא גם בפרנסה ובחיי האדם, שהירידה הקשה והעמוקה ביותר, כשנדרמה שאין לאן ליפול עוד, היא עצמה נקודת הזינוק לעלייה והתעלות, כדוגמת הלבנה שמתחילה לגדול מחדש דווקא כאשר היא קטנה וחסרה. והי רצון שנזכה לזכור לימודים אלו על סוד האור הפשוט, תקיעת השופר והיכולת לצייר את השפע לטובה, וליישם היטב עד לשנה הבאה. ה' יזכנו.